

Sygn. akt I C 814/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 lutego 2014 r.

Sąd Okręgowy we Wrocławiu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Aneta Fiałkowska – Sobczyk

Protokolant: Agata Sadowska - Sagne

po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2014 r. we Wrocławiu

sprawy z powództwa T. J.

przeciwko B. W.

o zapłatę

- I. zasądza od pozwanej B. W. na rzecz powoda T. J. kwotę 23 000 zł (dwadzieścia trzy tysiące zł) z ustawowymi odsetkami od dnia 6 lutego 2014 r. do dnia zapłaty;
- II. w pozostałej części powództwo oddala;
- III. zasądza od powoda T. J. na rzecz pozwanej B. W. kwotę 1 953 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;
- IV. odstępuje od obciążania stron kosztami sądowymi za I instancję.

Na oryginale właściwy podpis.

Sygn. akt IC 814/12

UZASADNIENIE

Powód T. J. wniósł o zasądzenie od pozwanej B. W. kwoty 100 000 zł z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia 15 maja 2012 r. do dnia zapłaty, tytułem zachowku po zmarłym ojcu – M. J. (1).

W uzasadnieniu żądania powód podniósł, iż domaga się zachowku po zmarłym ojcu, od pozwanej, która jako jedyna została powołana do spadku w pozostawionym przez M. J. (1) testamencie. Wysokość zachowku to 1/2 udziału, jaki przypadłby powodowi w sytuacji dziedziczenia ustawowego. Powód wskazał, że w skład masy spadkowej wchodzi prawo własności nieruchomości z zabudowaniami położonej w N. o powierzchni 0,440 ha, dla której Sąd Rejonowy w Wołowie prowadzi księgę wieczystą nr (...). Nieruchomość ta była przedmiotem współwłasności ustawowej małżeńskiej zmarłego i jego żony E. J. (1) – drugiego ze spadkobierców ustawowych. Ojciec powoda na terenie nieruchomości prowadził działalność gospodarczą w postaci zakładu stolarskiego. W budynku gospodarczym znajdowały się maszyny stolarskie. Ponadto, według wiedzy powoda, zmarły posiadał także inne ruchomości, takie jak samochody dostawcze i osobowe. Nieruchomość o takich właściwościach wraz z ruchomościami powód wycenił na kwotę 800 000 zł.

W związku z powyższym, mając na uwadze, że w skład spadku wchodzi udział w wysokości 1/2, to należny powodowi zachówek stanowi kwota 100 000 zł.

W odpowiedzi na pozew pozwana B. W. wniosła o oddalenie powództwa w całości.

Pozwana potwierdziła, że nabyła na podstawie testamentu spadek po zmarłym w dniu (...) r. M. J. (1). Nie kwestionowała też tego, że w skład spadku wchodzi nieruchomość położona w N.. Zdaniem pozwanej jednak wartość tej nieruchomości, wyceniona przez powoda na kwotę 800 000 zł, jest znacznie zawyżona. Nadto, pozwana wraz z mężem dokonała szeregu inwestycji na przedmiotową nieruchomość, które winny być uwzględnione przy jej wycenie wraz z uwzględnieniem wzrostu wartości nieruchomości. Wycena powinna także uwzględniać nakłady z majątku odrębnego na majątek wspólny jakie poczyniła E. J. (1) w postaci sfinansowania remontu dachu budynku mieszkalnego i gospodarczego. Pozwana jeszcze za życia spadkodawcy wymieniła część stolarki okiennej, wykonała remont pierwszego piętra, kupiła piec do instalacji grzewczej CO budynku. Także i po śmierci M. J. (1) pozwana wraz z mężem wykonała szereg prac remontowych w spadkowej nieruchomości m.in. przystosowała jedno z pomieszczeń budynku gospodarczego na garaż wstawiając bramę garażową, kładąc nowa instalację elektryczną i tynki.

Pozwana wskazała również, że spadkodawca już od dłuższego czasu przed śmiercią nie prowadził działalności gospodarczej i nie posiadał maszyn stolarskich. Ponadto większość z maszyn posiadanych przez zmarłego była tak zwanymi „samoróbkami”. Zmarły nie posiadał innych wartościowych ruchomości, w tym samochodu dostawczego i samochodów osobowych, a podejmowane przez spadkodawcę przedsięwzięcia gospodarcze okazywały się chybione, przez co popadł w długi i nie płacił należności publiczno - skarbowych oraz innych zobowiązań. Pozwana wraz z mężem regulowała te należności i wobec tego posiada w stosunku do zmarłego wierzytelności wynikające z kredytów i pożyczek zaciągniętych w celu spłaty zadłużeń zmarłego M. J. (1).

Dla potrzeb ustalenia wartości spadku, zdaniem pozwanej, należy uwzględnić także wierzytelności, które wskutek otwarcia spadku wygasły przez konfuzję Tak więc długi spadkowe względem spadkobierców obniżają wartość spadku obliczaną dla potrzeb zachowku. Zmarły pozostawił po sobie szereg długów, które są spłacane przez pozwaną do dnia dzisiejszego. Zmarły utrzymywał się tylko z emerytury, która w znacznej części była zajęta przez komornicka.

Mając te okoliczności na względzie pozwana wywodziła, że pasywa spadku przewyższają jego aktywa wobec czego pozwana nie pozostaje zobowiązana wobec powoda z tytułu zachowku.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca M. J. (1) zmarł w dniu (...) r. W chwili śmierci pozostawał w związku małżeńskim z E. J. (1). Był to jego drugi związek małżeński, z którego spadkodawca nie miał dzieci. Powód T. J. jest synem M. J. (1) z pierwszego małżeństwa. Więcej dzieci spadkodawca nie miał.

(dowód: odpisy skrócone aktów stanu cywilnego w aktach Sądu Rejonowego w Środzie Śląskiej VI Zamiejscowy Wydział Cywilny w W., sygn. akt I Ns 289/10);

Pozwana B. W. jest pasierbicą spadkodawcy, córką jego żony E. J. (1).

(okoliczność bezsporna);

Spadek po M. J. (1) na podstawie testamentu notarialnego z dnia 16 czerwca 2008 r. nabyła B. W. w całości, co stwierdzone zostało w postanowieniu Sądu Rejonowego w Wołowie z dnia 26 stycznia 2011 r. w sprawie o sygn. akt I Ns 289/10.

(dowód: dokumenty z akt Sądu Rejonowego w Wołowie I Ns 289/10, a w szczególności z testament notarialny z dnia 16.06.2008 r. spadkodawcy i postanowienia Sądu Rejonowego w Wołowie z dnia 26.01.2011 r.);

W skład spadku po M. J. (1) wchodzi udział w wysokości 1/2 we własności nieruchomości gruntowej z zabudowaniami (działka nr (...)), położonej w (...), gmina B., o powierzchni 0,440 ha, dla której Sąd Rejonowy w Wołowie prowadzi księgę wieczystą nr (...).

(dowód: odpis księgi wieczystej prowadzonej przez SR w Wołowie kw nr (...), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Nieruchomość w N. została nabyta przez M. J. (1) i E. J. (1) w trakcie trwania ich związku małżeńskiego w roku 2003 r. za kwotę 70 000 zł i weszła w skład ich majątku dorobkowego. Środki pieniężne na zakup nieruchomości w N. pochodziły ze sprzedaży innej nieruchomości małżonków położonej we W. przy ul. (...).

(dowód: przedwstępna umowa sprzedaży nieruchomości położonej w (...) z 04.09.2003r., k. 68-69, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37-51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Nieruchomość w N. składa się z części zabudowanej budynkiem mieszkalnym, dwoma budynkami gospodarczymi - jeden w zabudowie zwartej z domem mieszkalnym oraz stodoły. Druga część działki jest niezabudowana i nieuźbrojona. Działka gruntu w całości wynosi 4400 m². Wszystkie budynki stanowią starą zabudowę pochodzącą z 1886 r.

Budynek mieszkalny jest jednopiętrowy, niepodpiwniczony, murowany wykonany w technologii tradycyjnej. Jest to budynek nieocieplany, brak opaski wokół budynku i utwardzonych dojeżdż do budynku. Powierzchnia zabudowy mieszkalnej wynosi 120 m². Stolarka okienna w budynku mieszkalnym jest częściowo stara, drewniana, częściowo PCV; stolarka drzwiowa jest stara, drewniana; ściany, sufity w większości pomieszczeń stare, nierówne, malowane; ogrzewanie – piec węglowy. Standard wykończenia zróżnicowany: pater- dobry i średni, piętro- średni i niski; stan techniczny, stopień zużycia technicznego i funkcjonalnego odpowiadający okresowi eksploatacji; standard funkcjonalny niski: stosunkowo mała wysokość pomieszczeń na parterze- poniżej 240 cm, pomieszczenia na piętrze poniżej wymaganego minimum. Ogólna ocena budynku mieszkalnego: średnia, ogólna ocena budynków gospodarczych (których powierzchnia wynosi 98 m² i 133 m²) i stodoły – średni. Stopień zużycia technicznego i funkcjonalnego odpowiadający okresowi eksploatacji. Stan zabudowań oceniono na marzec 2010 r. bez ulepszeń wynikających z uwzględnienia zakresu prac remontowych wykonanych po tej dacie Aktualna wartość rynkowa nieruchomości według stanu na dzień śmierci spadkodawcy - **marzec 2010 r.**

wynosi 401 000 zł.

(dowód: operat szacunkowy sporządzony przez biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości J. Ś. (1) k. 269-302);

W dniach 4.03.2007 r. i 04.05.2007 r. sprzedane zostały na złom pojazdy należące do spadkodawcy: samochód osobowy marki W. rok produkcji 1974 i dostawczy marki Ż. rok produkcji 1979 r za cenę po 100 zł każdy z nich. W dacie otwarcia spadku w majątku spadkodawcy pozostawał 20 letni samochód O. (...), który nie przedstawiał żadnej wartości i został zezłomowany.

Zmarły nie pozostawił po sobie żadnych maszyn stolarskich, które przedstawiałyby jakąkolwiek wartość majątkową. Wszystkie maszyny i narzędzia stolarskie jakie posiadał M. J. (1) były to tzw. „samoróbki”, które zmarły otrzymał od swojego szwagra Z. W. (1) Większość z tych maszyn została sprzedana na złom jeszcze za życia spadkodawcy w celu uzyskania środków pieniężnych na jego leczenie.

(dowód: umowa sprzedaży samochodu marki Ż. rok produkcji 1979r. z 04.05.2007r. k.70, umowa sprzedaży samochodu marki W. rok produkcji 1974 z 04.03.2007r. k.71, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54));

Spadkodawca M. J. (1) był z zawodu i zamiłowania stolarzem i przez wiele lat wykonywał usługi stolarskie. Mieszkając we W. dzierżawił pomieszczenie gospodarcze w G. na prowadzoną działalność gospodarczą. Po zakupie nieruchomości w N. zamierzał rozwinąć działalność, która miała być prowadzona w budynku stodoły, przynależnym do nieruchomości. Działalność gospodarczą spadkodawca zarejestrował w dniu 06.12.2004 r. Otrzymał wówczas kredyt na 30 000 zł na uruchomienie działalności. Ponieważ działalność okazała się nierentowna M. J. (1) w dniu 30.06.2006 r. zawiadomił Burmistrza B. o rezygnacji z prowadzenia działalności gospodarczej i decyzją Burmistrza z dnia 06.07.2006 r. wykreślono z ewidencji działalności gospodarczej, działalność spadkodawcy.

Po tym czasie spadkodawca podejmował okazjonalne zlecenia na wykonanie schodów, okien, drzwi. Jednak cała działalność stolarska M. J. (1) w tym okresie przynosiła już jedynie straty.

(dowód: decyzja z 06.07.2006r. o wykreśleniu z ewidencji działalności gospodarczej spadkodawcy k.72, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Prowadzenie działalności gospodarczej i gospodarstwa domowego przekraczało możliwości finansowe małżonków M. i E. J. (1). Spadkodawca zaciągał wiele kredytów, których nie był w stanie spłacać. Z wniosku kilku wierzycieli wszczęte zostały postępowania egzekucyjne wobec M. J. (1) i zajęta została w znacznej części jego emerytura. Była również wszczęta egzekucja z nieruchomości w N..

(dowód: zawiadomienia dłużnika o wszczęciu egzekucji z nieruchomości z 11.04.2007r. i 05.06.2007r. k. 85-86, - wypowiedzenia spadkodawcy umowy kredytowej z 28.06.2006r.k.75, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Chcąc wspomóc finansowo M. J. (1) i swoją mamę E. J. (1) i zapobiec prowadzeniu postępowania egzekucyjnego z nieruchomości w N. pozwana B. W. w dniu 11.04.2008 r. dokonała bezpośrednio u komornika spłaty długów zmarłego i jego żony E. J. (1) w wysokości 28 365,34 zł. Środki pieniężne na tą spłatę w większości pozwana uzyskała od swojego męża R. W., który przelał jej kwotę 19 500 zł. Postępowanie egzekucyjne z nieruchomości, w związku z uregulowaniem należności, zostało umorzone.

(dowód: zaświadczenie o dokonanym przelewie k. 73-74, postanowienia z 21.01.2008r. o umorzeniu postępowania egzekucyjnego k.87, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Pozwana B. W. wraz ze swoją rodziną zamieszkiwała wspólnie ze spadkodawcą i swoją mamą E. J. (1) w nieruchomości w N., która wymagała licznych nakładów. Za życia spadkodawcy pozwana B. W. z własnych środków pieniężnych wymieniła okna na piętrze w pokoju, kuchni, łazience i przedpokoju, zaadoptowała poddasze na pokój dla syna, położyła panele, wykonała na piętrze aneks kuchenny, zrobiła remont łazienki wraz z zakupem całej armatury sanitarnej. Pozwana kupiła też piec do centralnego ogrzewania i przebudowała komin.

Łącznie nakłady pozwanej na spadkową nieruchomość dokonane za życia spadkodawcy wyniosły co najmniej 17 543,21 zł, a pieniądze na ten cel w znacznej części pozwana uzyskiwała z zaciąganych pożyczek i kredytów.

(dowód: faktury VAT za okres od września 2007 do lutego 2010 r. k. 78 – 81, 96-106, 128-130, umowy pożyczki z dnia 18.01.2008 r. k. 82-84, z dnia 08.06.2009 r. k. 107-108, z dnia 14.12.2009 r. k. 112-118, z dnia 24.02.2010 r. k. 119-127, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14),

zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54);

Po śmierci M. J. (1) pozwana wraz z mężem wymienili dodatkowo okna na parterze budynku mieszkalnego, zaadaptowali pomieszczenie gospodarcze na garaż, zakupili bramę garażową, wykonali wzmocnienie wokół budynku i położyli izolację. W. prac remontowych wykonywał sam R. W..

(dowód: faktury VAT za okres od maja 2011 do maja 2012r. k. akt 131 – 141, oraz 145 - 146 i 148 – 155, umowy o usługę montażu stolarki budowlanej 16.09.2011r. wraz z dowodami wpłat na k. 142, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013 r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013r. (01:29- 14:54));

Żona spadkodawcy - E. J. (1) w dniu 11.05.2007 r. zawarła umowę sprzedaży udziału wynoszącego 7/18 części w nieruchomości położonej we W. S. przy ul. (...) i z tego tytułu trzymała kwotę 105 000 zł. Sprzedany udział we współwłasności tej nieruchomości E. J. (1) odziedziczyła po swoich rodzicach.

Pieniądze ze spadku E. J. (1) przeznaczyła między innymi na przeprowadzenie remontu dachu i górnych części budynku w maju 2007 r. (łącznie za kwotę 16 983 zł) oraz na wymianę części stolarki okiennej w 2009 r. (za kwotę 2 107,95 zł). Pieniądze ze spadku zostały wydane także na inne drobne remonty i spłatę części zobowiązań małżonków.

(dowód: akt notarialny umowy sprzedaży k. 164-165, faktura VAT z dnia 22.05.2007 r. k.166 - 169, faktury z dnia 09.09.2009 r., 26.03.2009 r., 09.04.2009 r., 26.08.2009 r., k. 90-94, zeznania świadka R. W., e-protokół z dnia 17.01.2013 r. (10:42-35:16), zeznania świadka Z. W. (1), e-protokół z dnia 17.01.2013 r. (40:37- 51:420, zeznania świadka C. W., e-protokół z dnia 17.01.2013 r. (51:42-07:14), zeznania świadka E. J. (2), e-protokół z dnia 17.01.2013 r. (07:14-01:22:52), przesłuchanie pozwanej B. W. e-protokół z 09.05.2013 r. (01:29- 14:54));

Spadkodawca M. J. (1) pozostawił po sobie nieuregulowane zobowiązania wobec Zakładu (...) w wysokości 573,34 zł i niezapłacony podatek rolny od osób fizycznych za rok 2008 - 2009 w wysokości 1 678,40 zł.

B. W. jako spadkobierca po zmarłym obciążona została też obowiązkiem zapłaty nieuregulowanych składek ZUS za okres od kwietnia 2005 r. do czerwca 2006 r, w łącznej kwocie 5 911,24 zł.

(dowód: wezwanie do zapłaty z 18.02.2010r. k. 157, upomnienie z tytułu podatku rolnego k. 158- 163, decyzja z ZUS z 28.08.2013 r. k. 323-324);

Powód w dniu 5 stycznia 2012 r. wezwał pozwaną do zapłaty należnego mu zachowku. Pozwana w piśmie z dnia 3 marca 2012 r. w odpowiedzi na wezwanie wskazała, że roszczenie jest bezzasadne, albowiem biorąc pod uwagę wysokość długów do spłacenia po zmarłym M. J. (2), masa spadku jest ujemna.

(dowód: przedsądowe wezwanie do zapłaty k. 10-11, pismo pozwanej z dnia 03.03.2012r. k. 12).

Sąd zważył, co następuje:

Powód domagał się w niniejszej sprawie zasądzenia od pozwanej kwoty 100 000 zł tytułem zachowku. Zatem podstawę prawną roszczenia powoda stanowią przepisy art. 991 k.c. i następujących.

Zgodnie z art. 991 §1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). Natomiast jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w

postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.).

Bezsporne w niniejszej sprawie było, że powód jest osobą uprawnioną z ustawy do dziedziczenia po swoim ojcu M. J. (1), jak i to, że nie otrzymał w żadnej postaci należnego mu zachowku po ojcu. Spadkobiercą ustawowym po zmarłym M. J. (1) jest także E. J. (1). – żona spadkodawcy. Udział spadkowy po zmarłym, który przypadłby jego synowi i żonie wyniósłby po 1/2 udziału dla każdego z nich.

Z uwagi na fakt, iż prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego spadek po zmarłym na podstawie testamentu nabyła w całości osoba obca - pozwana będąca pasierbicą spadkodawcy, powodowi, jako zstępnemu, zgodnie z powołanym na wstępie przepisem art. 991 §1 k.c. przysługuje zachówek po ojcu w wysokości 1/4 tzw. substratu zachowku.

Punktem wyjścia do obliczenia substratu zachowku jest czysta wartość spadku, czyli wartość aktywów wchodzących w skład spadku pomniejszona o wartość długów spadkowych, z modyfikacjami wynikającymi z art. 993-995 k.c.

Jak zostało w sprawie ustalone jedynym składnikiem majątku spadkowego był udział w 1/2 we własności nieruchomości w N.. Spadkodawca, wbrew twierdzeniom pozwu, nie pozostawił żadnych innych ruchomości, które mogłyby stanowić jakąkolwiek wartość majątkową. Samochody osobowy W. i dostawczy Ż. zostały złomowane jeszcze przed śmiercią M. J. (1); trzeci z kolei pojazd – 20 - letni O. (...) został oddany na złom już po jego śmierci i nie przedstawiał żadnej wartości majątkowej. Natomiast maszyny stolarskie które były tzw. „samoróbkami” zostały w większości zbyte jeszcze przed otwarciem spadku poza jedynie tymi, które nie przedstawiały żadnej wartości. Także poza nieruchomością w N. spadkodawca nie pozostawił innych składników podlegających dziedziczeniu. Jednakże jak słusznie podniosła pozwana, wartość nieruchomości w N. nie odpowiada wskaźnikom, na których powód oparł roszczenie objęte petitum pozwu. W ocenie Sądu wartość spornej nieruchomości wskazana przez powoda jako substrat zachowku (800 000zł), jest abstrakcyjna, i odbiega od rzeczywistej wartości nieruchomości w sposób zasadniczy.

Zgodnie ze sporządzoną w dniu 2 września 2013 r. na zlecenie tut. Sądu, opinią biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości, rzeczoznawcy J. Ś. **wartość spornej nieruchomości według stanu na marzec 2010 r., lecz według wartości przedmiotu na dzień wyceny 02.09.2013r, wynosi 401 000 zł.** Biegły, po zbadaniu dokumentów i dokonaniu oględzin nieruchomości w sposób szczegółowy przedstawił jej opis i oszacowanie. Wyboru sposobu określenia wartości nieruchomości dokonano zgodnie z art. 154 ust 1 art. 153 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami. Biegły uwzględnił jej położenie i dotychczasowe użytkowanie, a także przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, i uznał, że przy dokonywaniu wyceny nieruchomości właściwym było zastosowanie podejścia porównawczego- korygowania ceny średniej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania rynkowe uwzględnił wszystkie parametry nieruchomości mające wpływ na jej wartość. W ramach ustalonych cech rynkowych, biegły przyjął, że lokalizacja nieruchomości jest – średnia, przeznaczenie nieruchomości- dobre, uzbrojenie w sieci infrastruktury technicznej- słabe. Dla potrzeb wyceny biegły dokonał oddzielenia części niezabudowanej nieruchomości – 2000 m², od części zabudowanej budynkami o powierzchni 2400 m². Przy wycenie biegły uwzględnił też specyfikę tego rodzaju nieruchomości, charakter zabudowy, technologie i rozwiązania funkcjonalne budynków mieszkalnych, często połączonych z budynkami gospodarczymi, stosunkowo małe powierzchnie mieszkalne użytkowe przy dużej kubaturze budynku. Biorąc wszystkie te uwarunkowania pod uwagę biegły wycenił wartość tej nieruchomości na kwotę 401 000 zł i co wymaga powtórzenia wartość tą ustalono według cen z daty orzekania, a stanu na dzień otwarcia spadku (tak jak to przewiduje uchwała składu 7 sędziów SN z 26 marca 1985 r. - zasada prawna - III CZP 75/84), czyli nie uwzględniono dodatkowych i wyszczególnionych w opinii prac remontowych dokonanych po tej dacie.

Sąd przyjął w/w opinię biegłego sądowego jako obiektywny dowód w sprawie, bowiem operat szacunkowy z dnia 2 września 2013 r. został sporządzony rzetelnie i zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Pozwana zgłaszała, co prawda, że wartość nieruchomości jest zawyżona, a cena określona przez biegłego jest niemożliwa do uzyskania na wolnym rynku, niemniej jednak nie wskazywała na żadne konkretne zarzuty co do wyceny sporządzonej przez

biegłego i ewentualnych nieścisłości czy błędów w tej opinii zawartych, a to na niej zgodnie z art. 6 k.c. spoczywał ciężar dowodu w tym zakresie. Natomiast fakt, że obecnie w związku ze znacznym spowolnieniem sprzedaży na rynku nieruchomości wydłużony jest czas ekspozycji nieruchomości na sprzedaż i istnieją trudności w zbyciu nieruchomości nie może wpłynąć na wartość wyceny określonej w operacie. Zaznaczyć też trzeba, że podaż i popyt na obecnym rynku nieruchomości kształtują cenę także biegły dokonując wyceny według cen obecnie obowiązujących niewątpliwie musiał wziąć ten fakt pod uwagę.

Konsekwentnie Sąd w oparciu o przedstawioną opinię biegłego przyjął, że wartość nieruchomości wynosi 401 000 zł. Trzeba jednak uwzględnić to, że nieruchomość ta wchodziła do wspólnego majątku małżeńskiego spadkodawcy i jego żony E. J. (1), tym samym do schedy spadkowej wchodził jedynie udział 1/2 części w tej nieruchomości. W związku z powyższym należy uznać, że wartość aktywów wchodzących w skład spadku po M. J. (1) to kwota 200 500 zł.

Od tak ustalonej wartości spadku, mając na uwadze, że nieruchomość stanowiła majątek wspólny spadkodawcy i jego żony E. J. (1), należało odliczyć nakłady, jakie na nieruchomość poczyniła żona spadkodawcy - E. J. (1) ze swojego majątku odrębnego.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 17 maja 1985 r. (III CZP 69/84), w wypadku gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku dorobkowym, dopuszczalne jest w procesie o roszczenie z tytułu zachowku samodzielne ustalenie przez sąd orzekający stanu i wartości spadku bez uprzedniego postępowania o dział spadku lub o podział majątku, który był objęty małżeńską wspólnością ustawową. W związku z powyższym Sąd w dalszej kolejności dokonał rozliczenia wysokości nakładów jakie poczyniła E. J. (1) na nieruchomość w N. ze swojego majątku odrębnego i przyjmując wynikającą z art. 43§1 kr. i op. zasadę, że udziały małżonków w majątku wspólnym są równe, Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 17 maja 1985 r. (III CZP 69/84), w wypadku gdy w skład spadku wchodzi udział spadkodawcy w majątku dorobkowym, dopuszczalne jest w procesie o roszczenie z tytułu zachowku samodzielne ustalenie przez sąd orzekający stanu i wartości spadku bez uprzedniego postępowania o dział spadku lub o podział majątku, który był objęty małżeńską wspólnością ustawową. W związku z powyższym Sąd w dalszej części dokonał samodzielnie rozliczenia wysokości nakładów jakie poczyniła małżonka E. J. (1) na tę nieruchomość z jej majątku odrębnego na majątek wspólny i w tym zakresie obniżył wartość masy spadkowej przyjmując wynikającą z art. 43§1 kr. i op. zasadę, że udziały małżonków w majątku wspólnym są równe.

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, a w szczególności dowody z dokumentów (notarialnej umowy sprzedaży oraz faktur i rachunków), a także z przesłuchania świadków, w całości kształcie pozostałych ustalonych w sprawie okoliczności, pozwalają przyjąć, że wydatkowana przez E. J. (1) na remont nieruchomości łączna kwota 19 090,95 zł pochodziła z jej majątku osobistego, albowiem została uzyskana w wyniku sprzedaży udziału w nieruchomości, który E. J. (1) otrzymała w spadku po swoich rodzicach, za kwotę 105 000 zł.

Składniki majątkowe jako nabyte przez dziedziczenie stanowią niewątpliwie majątek osobisty E. J. (1) (art. 33 pkt 2 k.r.o.) Sumę pieniędzy, którą otrzymała, poza spłatą bieżących zaległości, E. J. (1) przeznaczyła na remont domu w N.. Sfinansowała wymianę dachu i górnych części budynku wydając na ten cel kwotę 16 983 zł. Ponadto poniosła też koszty wymiany stolarki okiennej i inne prace budowlane za kwotę 2 107,95 zł. Łącznie, jak już wskazywano wyżej, nakłady jakie poczyniła żona spadkodawcy z majątku osobistego na majątek wspólny wyniosły 19 090,95 zł, a zatem przyjąć należało, że odliczeniu od masy spadkowej podlega połowa tej kwoty czyli **9 545,50 zł.**

Zgodnie z ogólną dyspozycją wynikającą z przepisu art. 922 k.c., wartość czynną spadku po zmarłym należało pomniejszyć także o ciężące na masie spadkowej długi. Niewątpliwie za takie długi spadkowe, które zostały wykazane i udowodnione przez pozwaną, uznać trzeba zadłużenie w stosunku do Zakładu (...) w kwocie 573,34 zł i zadłużenie z tytułu podatku rolnego od osób fizycznych w kwocie

1 678, 40 zł które obciążało spadkodawcę razem z jego małżonką. Łącznie długi z tego tytułu wyniosły 2 251,74 zł. Niemniej jednak zadłużenie to równie obciążało obojga małżonków, tj. spadkodawcę i jego żonę E. J. (1), a zatem dług spadkowy podlegający odliczeniu do spadku to kwota **1 125, 87 zł.**

Sąd oddalił wnioski pozwanej zawarte w odpowiedzi na pozew o zwrócenie się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Urzędu Miejskiego, Komornika, Zakładu (...), (...) SA celem uzyskania informacji o zadłużeniu spadkodawcy w chwili śmierci, albowiem w postanowieniu z dnia 17.01.2013 r., Sąd wyznaczył pozwanej 14 dniowy termin na zwrócenie się do tych podmiotów o informacje o zadłużeniu i pomimo upływu roku takich informacji nie dostarczył.

Uwzględnił jednak Sąd przedstawione przez pozwaną zaświadczenie z ZUS z dnia 28.08.2013 r. (k. 323) w którym B. W. jako spadkobierca została zobowiązana do spłaty zaległości zmarłego z tytułu składek w łącznej kwocie **5 911,24 zł**.

W sumie zatem długi spadkowe, które podlegają odliczeniu od wartości spadku wynoszą **7 037,11 zł** (1 125,87zł + 5 911,24zł).

Jeżeli chodzi natomiast o rozliczenie poczynionych przez pozwaną nakładów na nieruchomości Sąd wprawdzie dał wiarę B. W. i zeznającym w sprawie świadkom, że pozwana jeszcze za życia spadkodawcy czyniła nakłady na sporną nieruchomość, zwrócił jednak uwagę na fakt, że pozwana w trakcie czynienia nakładów finansowych na nieruchomość, stale w niej zamieszkiwała. Nadto, biorąc także pod uwagę wnioski płynące z opinii biegłego z zakresu szacowania nieruchomości, sporządzonej w sprawie na okoliczność ustalenia wartości rynkowej spornej nieruchomości, wskazać należy, że biegły ustalił, iż nieruchomość znajduje się w stanie „średnim”, względnie – „niskim” – w odniesieniu do części wyremontowanej. Należy zatem mniemać, że pozwana B. W. zamierzając nadal zamieszkiwać wraz z rodziną w domu należącym do M. J. (1), przywróciła substancję części budynku do stanu umożliwiającego takie zamieszkiwanie. Zważywszy, że zamieszkiwanie pozwanej w nieruchomości spadkodawcy nie generowało po jej stronie żadnych dodatkowych – poza opłatami eksploatacyjnymi – kosztów, zarzut pomniejszenia wartości substratu zachowku o poniesione przez pozwaną nakłady konieczne, jest nieuzasadniony i nie znajduje podstawy w obowiązujących przepisach prawnych. Przy czym nakłady dokonane za życia spadkodawcy na nieruchomość wchodzącą w skład spadku (w udziale wynoszącym 1/2) pozwana wykazała rachunkami i fakturami na łączną kwotę 17 543,21 zł.

W związku z podniesionymi okolicznościami Sąd wniosek pozwanej o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego sądowego na okoliczność określenia poczynionych nakładów na spadkową nieruchomość oddalił, jako niemający istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy.

Jeżeli chodzi natomiast o nakłady poniesione na nieruchomość już po śmierci spadkodawcy, w szczególności wykonanie adaptacji pomieszczenia gospodarczego na garaż, wstawienie bramy garażowej, wzmocnienie i przeprowadzenie izolacji budynku oraz wymianę częściową okien to zakres tych prac nie został uwzględniony przy dokonywanej wycenie nieruchomości, stąd nie było potrzeby dokonywania rozliczeń w tym zakresie. Jeszcze raz należy przypomnieć, że pozwana, która jest obecnie współwłaścicielką tej nieruchomości wspólnie ze swoją rodziną w niej zamieszkuje.

Z tych względów, jak obrazują wyliczenia substrat zachowku po zmarłym M. J. (1) stanowi kwota 183 917,39 zł (200 500 zł - 9 545,50 zł - 7 037,40 zł), **a zachówek należny powodowi, zgodnie z treścią art. 991 § 1 k.c. to kwota 46 000 zł** (45 979,34 zł).

Powyższa kwota była jednak tylko punktem wyjścia do dalszych rozważań.

Pozwana podniosła zarzut niezgodności żądania z treścią art. 5 k.c. Powołując się na utrwalone w orzecznictwie stanowisko Sąd stwierdził, że nie jest wykluczone stosowanie art. 5 k.c. do roszczeń o zachówek. Istotnie jest tak, że celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny wymienionych w art. 991 § 1 k.c. poprzez zapewnienie im niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określonej w powołanym przepisie ułamkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym. Jednakże zgodnie z utrwalonym już w orzecznictwie poglądem (np. uchwała SN z 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, wyrok SN z 7 kwietnia 2004 r. IV CK 215/03) w pewnych szczególnych i wyjątkowych sytuacjach dopuszczalne jest obniżenie należności z tego tytułu na podstawie art. 5 k.c. przy uwzględnieniu zwłaszcza klauzuli zasad współżycia społecznego. Ma to w szczególności zastosowanie, gdy głównym składnikiem majątku jest

prawo do lokalu, które służy zaspokajaniu niezbędnych potrzeb mieszkaniowych zobowiązanego do zapłaty zachowku w razie braku innych możliwości do zaspokojenia tych potrzeb oraz gdy inne składniki spadku nie wystarczają na pokrycie zobowiązania z tytułu zachowku.

Dlatego też, w ocenie Sądu, w świetle reguł i wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku od pozwanej, która zamieszkuje w nieruchomości w N., nie ma innej nieruchomości i poczyniła liczne starania aby nieruchomość była przynajmniej utrzymana w należyтым stanie i nadawała się do zamieszkania. Dodatkowo Sąd miał na uwadze podniesione przez pozwaną zarzuty, opierane na przepisie art. 5 k.c., a dotyczące spłaty licznych zobowiązań kredytowych spadkodawcy za jego życia, oferowaną pomoc finansową i opiekę nad zmarłym. Z przedstawionych dowodów wynika, że pozwana (wraz ze swoim mężem) w trakcie wspólnego zamieszkiwania z M. J. (1) od 2005r. w większości ponosiła ciężary finansowe gospodarstwa, ponosiła też bieżące opłaty eksploatacyjne, zaciągnęła kilka pożyczek w celu uregulowania zobowiązań spadkodawcy (w większości już rozliczonych). Ze zgodnych zeznań wszystkich świadków wynika, że działalności gospodarcza spadkodawcy nie generowała przychodów, a wręcz przynosiła tylko straty. Żona M. J. (1) również nie otrzymywała w tym czasie żadnych przychodów bowiem emeryturę przyznano jej dopiero w 2010 r. Ciężar finansowy utrzymania gospodarstwa spoczywał więc na pozwanej. Chcąc uchronić nieruchomość przed licytacją komorniczą zaciągnęła kilka pożyczek; dokonała również spłaty na rzecz komornika w wysokości 28 365,39 zł. W takich okolicznościach zapłaty kwoty 46 000 zł na rzecz powoda tytułem zachowku nie da się pogodzić z zasadami słuszności. Tym bardziej nie da się pogodzić z tymi zasadami oraz z zasadą sprawiedliwości społecznej, że roszczenie o zachówek zostało zgłoszone przez osobę, która od co najmniej 30 lat nie utrzymywała z ojcem żadnych kontaktów. Powód T. J. nigdy ojca w jego domu nie odwiedził. W tym kontekście nie można zapominać, że nie mogą zostać pominięte te zachowania uprawnionego, które wskazują na to, jak ten wywiązywał się ze swoich obowiązków względem najbliższych, ze szczególnym uwzględnieniem spadkodawcy. Przy orzekaniu o zachowku nie należy zatem pomijać oceny moralnej także postępowania uprawnionego do zachowku (wyr. SA w Szczecinie z dnia 22 kwietnia 2009 r., I ACa 459/08, Lex nr 550912).

Z tych wszystkich powodów Sąd uznał żądanie zachowku w pełnej wysokości za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i obniżył ten zachówek o połowę zasądzając od pozwanej kwotę 23 000 zł, o czym Sąd orzekł w punkcie I sentencji wyroku, oddalając dalej idące powództwo punkcie II sentencji wyroku.

O odsetkach Sąd orzekł na podstawie art. 481 k.c. i art. 455 k.c. W przypadku roszczenia o zachówek termin spełnienia świadczenia nie wynika z ustawy. Skoro jednak ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania o roszczeniu o zachówek, to odsetki od tak ustalonego świadczenia pieniężnego powinny być naliczane dopiero od daty wyrokowania w sprawie. Powyższe stanowisko znajduje oparcie przede wszystkim w uchwale SN z 26 marca 1985 r., III CZP 75/84, OSNC 1985/10/147 (patrz też wyrok SN z 25 maja 2005 r., I CK 765/04, Lex 180835).

Wobec powyższego Sąd zasądził odsetki jak w punkcie I sentencji wyroku, jednocześnie oddalając powództwo co do odsetek za okres poprzedzający w punkcie II sentencji wyroku.

Orzeczenie o kosztach procesu w punkcie III sentencji wyroku oparto na przepisie art. 100 k.c., który stanowi, że w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. Powód utrzymał się przy swoim żądaniu w 23 %, a poniesione przez niego koszty procesu to koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą skarbową, w wysokości 3 6217 zł. Koszty procesu poniesione przez pozwaną, która wygrała proces w 77% to także kwota 3 617 zł stanowiąca wysokość wynagrodzenia pełnomocnika procesowego w sprawach, w których wartość przedmiotu sporu przewyższanie przewyższa kwoty 200 000 zł. Po stosunkowym rozdzieleniu kosztów, stosownie do wyniku sprawy, zasądzono od powoda na rzecz pozwanej kwotę 1 954 zł z tego tytułu.

Ze względu na trudną sytuację materialną stron Sąd w oparciu o przepisy art. 102 k.p.c. (w stosunku do pozwanej) i art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (w stosunku do powoda) nie obciążył ich obowiązkiem zwrotu kosztów sądowych.